

O GÜNLERİN ELEKTRİK SIKINTILARI

Özel sektörün, **Otoprodüktör** uygulamalarını başlattığı 1990'lı yıllarda, evlerde aydınlatma, fabrikalarda güç kaynağı olan elektriğin, ülkemiz için yarattığı sıkıntıları anlatabilmek için, 1970'te çıkartılan **Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu**'na dönelim. Türkiye Elektrik Kurumu Kanununa göre; Etibank, İller Bankası, DSİ ve Belediyelere ait tüm Yatırım, Elektrik Üretim, İletim ve Dağıtım Birimleri **TÜRKİYE ELEKTRİK KURUMU**'na bağlanıyordu. Bu kurumun kuruluş sermayesi 20 milyar lira ve sahibi, Türkiye Cumhuriyeti Hazinesi' ydi.

Bu kanun, yürütmenin ilk yıllarında, çeşitli kaynaklar arasındaki, çok seslilik ve kopuklukları ortadan kaldırdığı için faydalı olarak algılanmışsa da, dev bir Devlet Şirketinin baş edilemez sorunları ile boğuşan ve bu yüzden de, ülkemizin beklediği sosyo- ekonomik rahatlığı veremeyen hantal bir yapıya dönüşmüştür. Bu Kurumun sorun ve hatalarını kontrol edecek, Başbakanlığın dışında bir makam da yoktu. Kurum, halkımıza ve sanayicilerimize, elektrik sıkıntılarının ve planlı kesintilerin bir kader olduğu gerçeğini kabul ettirmişti.

Öyle ki, zamanın Enerji Bakanı rahmetli Serbüent BİNGÖL (Üniversiteden hocamız), Ocak 1979'da, Bakanlık Makamındaki basın toplantısında, o saatlerdeki elektrik kesintisi nedeniyle toplantıyı palto sırtında yönetiyor ve bu kesintilerin, ülkemizin kaderi olduğuna basın mensuplarını inandırmaya çalışıyordu. Rahmetli ÖZAL, 1970'te çıkartılan TEK Kanunu ile atıl bir devlet yaratıldığını görmüş, TEK'in karşısına özel bir rakip çıkartılmadıkça, elektrik işlerinin gelecek yıllarda daha da kötüye gideceğini anlamıştı.

İşte 04.12.1984'te, TEK dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi ve Dağıtımını ve Ticareti ile görevlendirilmesini gerçekleştirmek üzere 3096 sayılı kanunu çıkartıyordu. Bu kanunun en önemli maddesi görevin verilmesi ile ilgili 3. Madde idi: Kanunun 3. maddesine göre:

Elektrikle ilgili hizmet vermek üzere kurulmuş olan sermaye şirketlerine, Devlet Planlama Teşkilatının görüşünü havi ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu, önceden yönetmelikle belli edilmiş görevleri bölgelerinde, elektrik üretim, iletim ve dağıtım tesisleri kurulması ve işletilmesi ile ticaretinin, yaptırılmasına karar verebilir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen çerçeve içerisinde, ilgili görevli şirketle sözleşme akdeder.

Kanunun diğer önemli bir maddesi, elektrik üretim müsaadesi verilmesi ile ilgilidir. Bu müsaadeyi tanımlayan Madde 4'e göre:

“Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatının olumlu görüşünü almak suretiyle, sadece elektrik üretmek amacı ile kurulacak sermaye şirketlerine, elektrik üretimi yapacak tesis kurma ve tesisi işletme müsaadesi verebilir. Bu tesiste üretilecek elektrik enerjisi, Enerji ve Tabii Kaynakları Bakanlığınca tespit olunacak tarifeye göre, bölgelerinde Türkiye Elektrik Kurumuna veya o bölgede faaliyet gösteren şirkete satılır.

Madde 10: 3. maddede adı geçen yönetmelikle; bu kanunun uygulanması ile ilgili hususları düzenleyen yönetmelik, Enerji ve Tabii Kaynakları Bakanlığınca hazırlanır ve Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulur.”

3096 sayılı kanunla, özel sektör için, elektrik üretim, iletim ve dağıtım tesisleri kurabilmenin kapısı açılmıştı. Ancak, Türkiye’de, ilk defa yapılacak “Özel elektrik santrali” nasıl kurulacaktı? Hangi mevzuata uydurulacaktı? ve nasıl işletilecekti? Yukarıda Madde 3’te belirtilen yönetmelik, bu hususları aydınlatacaktı. Beklenen **otoprodüktörlük yönetmeliği**, Bakanlar Kurulu tarafından imzalanarak, 04.09.1985 tarihinde 85/9799 sayı ile Resmî Gazetede yayımlandı.

Türkiye’de Özel **Otoprodüktörlüğün** kurulmasının yasal ve yapısal ayrıntılarını veren bu 9799 sayılı yönetmeliğin çok önemli gördüğümüz maddelerini aşağıda özetliyorum:

Madde2: Bu yönetmelik, Türkiye Elektrik Kurumu dışındaki kuruluşların Elektrik Üretimi, Dağıtım ve Ticareti ile görevlendirmesi hakkında, 3096 sayılı Kanunun 4’üncü maddesinde belirtilen sermaye şirketlerine (Üretim Şirketi) elektrik enerjisi üretim tesisi kurma, işletme ve Türkiye Elektrik Kurumuna veya bölgede faaliyet gösteren görevli şirkete, elektrik enerjisi satışına dair esasları kapsar:

Otoprodüktör: Kendi faaliyet alanlarının enerji ihtiyacını karşılamak üzere, bu yönetmeliğin 4’üncü maddesinin (g) bendinde belirtilen şartları taşıyan üretim tesisi kurup elektrik üreten tüzel kişilere otoprodüktör denir. Otoprodüktörün ürettiği ihtiyaç fazlası enerjinin, TEK’e satışı ile ilgili sözleşme, Bakanlık ile imzalanır.

Bu yönetmelik, 04.09.1985 tarihinde çıktığı halde, özel yatırımcılar, Türkiye’de ilk defa uygulanacak “**özel şirketlere elektrik üretim yetkisi**” verilmesini uzun süre yadırgadılar ve üretim tesisi kurmaya cesaret edemediler. Esasında, bu yönetmeliğin dışında kendilerine yol gösterebilecek danışmanlar da yoktu.

Bütün bu nedenle, 9799 sayılı yönetmelik veya KHK 1985 yılında çıkartıldığı halde, 1992 yılına kadar hiç kimse, kendi üretim tesisini kurma cesareti gösterememiştir. Enerjide her şeyin devlet tekelinde olduğu 1985 öncesi dönemde, bir elektrik üretim tesisini kuracak ve işletecek kadroları bulmak ve onları işletme ile yetkilendirmek te son derece zor kararlardı. O yıllar, elektriğin ancak, devlet kuruluşları tarafından üretilebileceğine inananların çoğunlukta olduğu yıllardı.

Anayasanın özel şirketleri için koymuş olduğu bu engeli ortadan kaldırmak için önce 4283 sayılı kanun çıkartılarak, “**Özel imtiyaz sözleşmeleri ile**” özel şirketlere elektrik üretme yetkisi verilebileceği kabul edildi. Sonra da, bu sözleşmelerin, Danıştay süzgecine takılmaması için de 1999’da 4446 sayılı kanun çıkartılarak, Danıştay’ın yetkisi sadece “**görüş bildirme**” ile sınırlandırıldı.

- Devam Edecek -